

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ

(Представлено к.е.н., доцент Киян А.В.)

Досліджено питання щодо визначення поняття «запаси» та визначено передумови правильної організації обліку запасів на підприємствах. Обґрунтовано основні негативні та позитивні аспекти щодо обліково-аналітичного забезпечення управління рухом виробничих запасів на підприємствах.

Ключові слова: *запаси, виробничі запаси, облік, організація обліку, управління.*

Постановка проблеми: Реформування вітчизняної облікової системи із застосуванням міжнародних стандартів зумовило суттєві зміни в організації та методології обліку виробничих запасів. Підприємства отримали значні можливості у виборі облікової політики щодо запасів. Успішне вирішення стратегічних завдань розвитку підприємств в умовах жорсткої конкуренції, перенасичення ринків товарами іноземного походження, складного технологічного процесу виготовлення продукції потребує орієнтації обліку запасів на отримання оперативної інформації про їх витрачання, що дасть змогу керівникам різних рівнів приймати ефективні управлінські рішення.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженню проблем організації та методології обліку, контролю і аналізу ефективності використання виробничих запасів приділили увагу у своїх працях вітчизняні вчені-економісти: Білуха М.Т., Бутинець Ф.Ф., Герасимович А.М., Голов С.Ф., Давидов Г.М., Дорош Н.І., Завгородній В.П., Кузьмінський А.М., Кужельний М.В., Кулаковська Л.П., Павлюк І.В., Савченко В.Я., Сопко В.В., Ткаченко Н.М., Усач Б.Ф., Швець В.Г. Вагомий внесок у вирішення зазначених проблем внесли зарубіжні вчені: Андрєєв В.Д., Антоні Р.Н., Аренс Е.А., Лоббек Дж.К., Гусякова Т.І., Костюк П.А., Міддлтон Д.Р., Нідлз Б.С., Андерсон Х.Р., Колдуелл Дж.К., Робертсон Дж., Романов А.Н., Шифман З.Б. та інші. Проте низка питань щодо обліку запасів на підприємствах різних галузей недостатньо досліджені й залишаються невирішеними.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних основ і розробка науково-практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення методики організації обліку, аналізу і контролю виробничих запасів, як важливої передумови підвищення ефективності процесу управління на підприємстві.

Викладення основного матеріалу. Ринкові умови господарювання потребують розроблення раціональних методів управління виробничими запасами на підприємствах, які залежать від обліково-аналітичної інформації. Виробничі запаси зазвичай розглядають як одну з головних умов безперервного забезпечення процесу виробництва, а також як елемент обігових активів підприємства. У сучасних умовах питання їх ефективного управління потребують особливої уваги. Вони є об'єктами управління на різних етапах виробничо-фінансової діяльності: з одного боку, входять як складова до системи «підприємство-зовнішнє середовище»; з другого боку,

виробничі запаси є базою носіїв витрат під час виробництва продукції впродовж усього виробничого циклу – від відпуску сировини та матеріалів для виробництва продукції і до її передачі на склад. Виробничі запаси – одна з основних складових матеріальних витрат у структурі собівартості реалізованої продукції, робіт, послуг тощо [3].

Поняття «запаси» є дискусійним і трактується в літературних джерелах неоднозначно (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення сутності виробничих запасів підприємства

Автор, джерело	Визначення поняття
П(С)БО 9 «Запаси» [6]	
МСФЗ(ІАS) 2 «Запаси» [5]	Запаси – це активи, які передбачені для подальшого продажу в ході звичайної діяльності; що знаходяться у процесі виробництва для такого продажу, або ті, що знаходяться у вигляді сировини та матеріалів, які будуть використовуватись у процесі виробництва або надання послуг, за винятком незавершеного виробництва, що виникає за угодами на будівництво, включаючи безпосередньо пов’язані з ними угоди на надання послуг, фінансових інструментів та біологічних активів, що належать до сільськогосподарської діяльності, та сільськогосподарська продукція в момент її збирання.
К. Л. Багрій [1, с. 51]	Виробничі запаси – це вартість запасів, малоцінних швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу.
М. С. Білик [2, с. 255]	Виробничі запаси – це сировина, основні матеріали, що комплектують вироби і інші матеріальні цінності, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва і адміністративних потреб.
Н. Б. Кашена [4, с. 129]	Виробничі запаси – це вартість сировини, основних матеріалів, що становлять основу виготовленої продукції, придбаних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, допоміжних речовин.

Отже, виробничі запаси представляють собою одну з частин майна господарюючого суб’єкта, необхідну для нормального здійснення і розширення його діяльності.

Для правильної організації обліку запасів на підприємстві перш за все необхідно дати відповідь на ряд запитань: коли, звідки, скільки і на яку суму надійшли запаси, як виконуються програми постачання; кому, коли і скільки відпущено запасів; як виконується програма виробничого споживання; який залишок по окремих видах запасів і як дотримуються встановлені ліміти тощо. Необхідними передумовами правильної організації обліку запасів є:

- раціональна організація складського господарства;
- наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- розробка номенклатури запасів;
- правильне групування (класифікація) запасів;
- розробка норм витрачання запасів.

Критичний огляд наукових праць дослідників і фахівців у галузі обліку та оцінки виробничих запасів дозволяє виокремити такі наступні негативні аспекти, що притаманні обліково-аналітичній роботі з управління виробничими запасами:

- складність аспектів визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів;
- застосування підприємствами застарілих галузевих нормативно-правових актів з обліку і аналізу виробничих запасів;
- низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємства;
- відсутність комплексного поєднання даних усіх видів обліку підприємства для забезпечення керівництва підприємства необхідною управлінською інформацією;
- невідповідний рівень (а найчастіше і взагалі відсутність) контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів (визначення оптимального їх рівня);
- вивчення обсягів, причин створення та політики реалізації понаднормативних запасів [3].

Виходячи з вищенаведеного можна виділити наступні напрямки вдосконалення управління виробничими запасами на підприємствах:

- 1) підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;
- 2) удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів;
- 3) узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів;
- 4) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва;
- 5) чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів).

Висновки. Найбільш важливою і значною частиною активів підприємства, є запаси – вони займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності. Реалізація наведених напрямів удосконалення обліку запасів підприємством призведе до значного підвищення результативності його фінансово-економічної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Багрій К. Л. Особливості аналізу ефективності використання матеріальних запасів підприємства / К. Л. Багрій // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». Вип. 7(25): Ч. 1. – Луцьк, 2010. – С. 50–58.

2. Білик М. С. Ідентифікація запасів в управлінні логістичною системою / М. С. Білик, Г. І. Кіндрацька, О. Я. Кобилюх // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 669. – С. 254–261.

3. Головацька Л.І. Особливості обліку та оцінки виробничих запасів підприємств / Л.І. Головацька, Л.В. Бурдейна // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. - № 5. – С. 973-976.

4. Кащена Н. Б. Удосконалення методики аналізу виробничих запасів підприємства / Н. Б. Кащена, О. В. Цуконова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2011. – № 2. – С. 128–135.

5. МСФО 2. Запаси (IAS 2. Inventories) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua/document/92420/МСБО_2.pdf.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : Наказ Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO9.aspx>

References.

1. Baghrij, K. L. (2010). Osoblyvosti analizu efektyvnosti vykorystannja materialnykh zapasiv pidpryemstva [Features analysis of efficiency of enterprise inventory]. Zbirnyk naukovykh pracj. Lucjkyj nacionalnyj tekhnichnyj universytet. Ekonomichni nauky. Serija "Oblik i finansy" [Collected Works. Lutsk National Technical University. Economic science. Series "Accounting and Finance"], vol. 7(25), no. 1, pp.50–58.

2. Bilyk, M. S., Kindratska, G. I., Kobylyuh, O.Y. (2010). Identyfikacija zapasiv v upravlinni loghistrychnoju systemoju [Identification of the stocks in the management of the logistics system]. Visnyk nacionaljnogho universytetu "Ljvivsjska polittekhnika" [Journal of National University "Lviv Polytechnic"], vol. 669, pp. 254–261.

3. Holovatskay, L. I., Burdeyna, L. V. Features of accounting estimates and inventory companies, 2015, vol. 5. Available at: <http://www.global-national.in.ua/issue-5/> (Accessed 28 September 2016).

4. Kashchena, N. B., Tsukanova, A. V. (2011). Improved methods of analysis of inventory enterprises. Ekonomichna strateghija i perspektyvy rozvytku sfery torghivli ta poslugh [Economic strategy and prospects of trade and services], vol. 2, pp. 128–135.

5. International Accounting Standards Committee (2005), "International Accounting Standards 2 "Inventories", available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021 (Accessed 29 September 2016).

6. Ministry of Finance of Ukraine (1999), "The Statement (standard) of Accounting 9 "Inventories", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (Accessed 29 September 2016).

ПОСТЕРНАК Дмитро Олександрович – магістр Житомирського національного агроекологічного університету, спеціальність «Облік і оподаткування».

Наукові інтереси:

- обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами